

AITOR SÁNCHEZ
CEREZUELA

LES DUES
MORTS DE
MARTÍN
SERBÒ

LES DUES
MORTS DE
MARTÍN
SERBÒ

Primera edició: setembre del 2023

© Aitor Sánchez Cerezuela, dels textos

© Leo Flores, de la coberta

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A

Polígon industrial les Torreneres

08754 El Papiol (Baix Llobregat)

Telèfon 93 673 12 12

efados@efados.cat

www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció

EL FIL DE LA HISTÒRIA

Direcció de la col·lecció:

Margarida Codina Carbonell

Coordinació de la col·lecció:

Jaume Alcázar Parera

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

ISBN 978-84-19736-17-8

DL B-16597-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Preludi

... Ens construïm a partir de paraules. Paraules que topen les unes amb les altres. Les nostres amb les de les altres persones. Una dansa que es retroalimenta en un buit. Un ball que es repeteix i s'entrellaça. Al final només som el ressò, el rebot en un tercer, la construcció d'una percepció fragmentada.

14 de juliol de 1930, Liverpool

Plou en petites gotes suspeses en l'aire, un escampall molest en barrejar-se amb la calor del juliol i la humitat del port, un plugim ridícul que no ajuda a fer més fàcil el procés d'abandonar el que vam anomenar «llar». En uns minuts ens acomiadarem d'una casa, d'uns costums, fins i tot d'unes amistats que passaran a pertànyer a un altre. Qui ocuparà el nostre espai, el nostre lloc? És inevitable perdre'm en aquests pensaments desdibuixats, fugir en cabòries circulars que es ramifiquen fins a oblidar el seu origen.

Miro en John, que torna de donar uns xílings al mosso:

—No volem perdre l'equipatge abans d'arribar a Amèrica —Amèrica tornant a emergir com a expectativa, com a promesa. Les últimes setmanes ha ocupat cada racó de la nostra quotidianitat.

És un home serè, de posat tranquil però mirada desperta, sempre amb l'habilitat d'embolcallar cada mot i cada gest amb tendresa.

—Ben fet. Saps que el món no podria suportar perdre les teves llibretes —somric, buscant la seva complicitat. M'agafa la mà.

—És hora d'embarcar. D'aquí a cinc dies començarem una nova vida. Aquesta vegada... —dubta, no continua.

No n'hem parlat en tot aquest temps, no directament. No obstant això, tots dos sentim com aquest viatge remou el record i el dolor. En sentim l'ombra, un espectre en forma de silenci, un esperit que, si no vigilem, començarà a fer-se tangible.

No, vaig prometre'm que mai més tornaria a deixar-me constrènyer. No, aquesta és l'oportunitat d'en John, és el seu moment, i jo vull viure'l amb ell. Així que arrufo el nas, amb comicitat, dibuixant una ganyota. Ell relaxa el gest.

—John Wilson Garrick: no em deu estar entabanant perquè l'acompanyi en la seva esbojarrada aventura, oi? No deu ser que només em vol com a record d'Anglaterra per no morir d'enyorança a l'altra punta del món?

—Saps que t'hi porto només per poder menjar un estofat digne en aquella terra de salvatges...

Riem mentre ens col·loquem, obedients, a la cua que s'ha començat a generar a l'andana. Ell es mou, nerviós, recurrent llargs camins sobre una única rajola. Es palpa la jaqueta. Instintivament, mira el rellotge.

El contemplo tot esperant embarcar. El nostre és un amor tranquil, forjat sense pressa. D'ell admiro la capacitat per parlar, amb tendresa, sense renunciar als afectes i als significats. L'habilitat d'home pràctic. Un pragmatisme que no es renyeix amb l'empatia. Sento la seva veu clara, el to burleta: «El teu cos pertany a la terra, però el teu cap sempre és als núvols». Les paraules ressonen en la memòria i em pregunto quant de temps podré emmascarar aquesta amargor que no deixa de cremar-me.

Ens mimetitzem amb la massa, un llambric que reptava lentament fins a les entranyes del vaixell. Una fortificació rotunda, erigida sobre les aigües, disposada a trencar l'espai, el temps. Potser el somni i la vigília.

Els ulls de les dones es tenyeixen de somnis dalt la proa. Els homes no dissimulen els anhels. Milers d'històries suspeses en un punt i a part. Conec aquest perfum d'esperança, la certesa injustificada que a l'altra banda de l'oceà trobaran l'olla plena de monedes d'or. El tresor al final de l'arc iris. Jo ja l'he fet, aquest viatge. Vaig partir amb maletes carregades d'esperances per tornar amb les butxaques plenes de desenganys.

—Amor, és una gran oportunitat!... Podrem trobar una caseta tranquil·la amb un petit pati... O un balcó gran. Diuen que la ciutat ha canviat molt durant aquests anys... Ja ho veuràs: viurem una temporada a la gran ciutat. Serà poc temps, potser un parell o tres de mesos. Tu podràs llegir i cosir. Jo treballaré menys i en poc temps podrem marxar al camp o a les muntanyes –està tan excitat que es trava amb les paraules. El conec, sé que intenta escollir-les amb

cura. Vol complaure'm i corroborar la meva acceptació. Quantes vegades ha vist les cicatrius? Ell coneix quasi totes les ferides. Sap què significa per a mi tornar... Compartim la por, també l'esperança... Sense ell, tot ha de ser més senzill... La serp va morir, però encara queda el verí.

—És clar, encara que Nova York no és l'Havana... –somic. M'esforço per emmascarar els pensaments, per continuar amb la il·lusió. Aquesta conversa, aquests arguments, els he sentit una vegada i una altra des que va proposar-me marxar. Ell abaixa la mirada i somriu.

—Però no hi neva quasi... –intenta, justificar-se. No deixo que acabi. Amb la mà, tan dolçament com puc, barro el pas a una nova tongada de bondats. Amb els anys he cultivat l'habilitat d'escollir les paraules que vol sentir, que necessita.

—Tranquil, tot anirà bé. És la teva oportunitat, te l'has guanyat i vull gaudir-ne al teu costat. Vull que ho visquem junts. T'ho mereixes –el rostre se li il·lumina.

—Gràcies... Sé que per a tu aquest viatge, aquesta aventura... –somic i abaixa els ulls– ... no és fàcil, vas patir massa... –torna a mirar-me amb determinació, apropa el seu cos al meu–... Tots dos ens mereixem aquest nou començament.

Ens abracem. M'esforço per ser forta, per no cedir a aquest dolor que em ronda. M'ho vaig prometre.

Caminem per la proa buscant un espai per contemplar per última vegada el port, un espai per on veure allunyar-se la nostra Anglaterra. Busquem a terra en Clifford i la Margaret, que ens diuen adeu amb els braços amunt i llàgrimes als ulls. Compartim la certesa que la distància en la qual s'endinsa el vaixell cada vegada serà més insalvable, que no tornarem a trepitjar aquella pàtria. Observem com s'allunya, mirant als ulls els qui deixem enrere per sentir-nos menys covards. Lliures de culpa per buscar l'esperança en indrets estranys, com si la nostra pròpia terra no fos capaç ja de donar-nos fruit, com si als nostres arbres els haguessin furat les arrels.

Trenco l'encanteri de l'adeu. Miro al meu voltant. Els pares abracen els fills amatents. Tots intenten retenir el màxim d'allò que

saben que esdevindrà record. Saben que noves olors els ompliran, que nous sabors els esclataran a la boca. Senten neguit que les coses noves a què s'aboquen esborrin el que avui deixen enrere. No obstant això, pesa tant la promesa... Em reconec impostora enmig de tanta ingenuïtat, de tanta esperança. No fa pas tant, jo també mirava el futur amb aquest anhel. Poc vaig trigar a descobrir que el fruit del demà, en esdevenir avui, només deixa un regust amarg de melangia.

—Qui ho sap? Potser d'aquí a uns quants mesos podem acabar a Florida. Diuen que el clima allà és fantàstic. Sol i bon temps: perfecte per a la teva cama... –torna a la càrrega, nerviós, mentre m'abraça—. El Niàgara, Canadà... Podrem visitar tants de llocs... Tantes coses per veure!

La cama em fa mal. Una nota més aguda en l'escala habitual que m'acompanya sempre. L'arrossego amb tota la gràcia i dignitat de què soc capaç, però el trajecte fins al *MV Britannic* es cobra el seu preu.

—Moltíssimes, sí...

—Potser fins i tot tindrem un automòbil –el seu entusiasme és superlatiu. S'esforça per arrossegar-me a l'expectativa. Per a ell, Nova York és una promesa; per a mi encara és la confirmació d'una sentència. Somric, assenteixo amb un interès fingit legítimament—. Diuen que l'Estàtua de la Llibertat és imponent. I els seus edificis... El Chrysler Building! Vaig llegir que ja estan construint un gratacel encara més alt...

—Saps que l'altura et mareja. Ni tan sols ets capaç d'enfilar-te a un armari... –somric amb mecànica apresada.

Emmascaro la tristesa que a poc a poc m'inunda. Déu sap que intento ofegar els records... Aquella veu. Les imatges em retronen al cap desfent l'ànima. Reconec el fil de ràbia, m'acompanya com una nafra inesborrable. L'únic que puc fer és donar-hi forma, espai. Una molèstia constant amb la qual aprendre a conviure... Un dolor familiar com el de la cama, constant, implacable... La seva mirada m'acompanya, encesa, valenta i descarnada. Els seus llavis llisos, de color d'entranya. La seva llengua, el tacte aspre de les mans calentes. Una presència incòmoda que m'atrapa si no estic alerta...

—Mira! A poc a poc, el port es fa petit. Deixem enrere Anglaterra... –en John m'abraça amb més força. Em rescata, inconscient de la càrrega alleugerint l'espai de deliri. M'estrenyo fort contra el seu pit. El miro als ulls, nets i clars. Em deixo portar confiadament per la seva tempraça.

—Ens cuidarem –li dic a cau d'orella. Ell somriu i tensa els braços, enfonsant-me en el seu pit. Cada part del meu cos agraeix el gest. Una estima apresada.

Tanco els ulls. M'esforço per retenir el moment, per transformar en paraula cada sensació, cada detall. Sé que demà algunes cauran i en floriran de noves, mentides que s'empeltaran amb el que he viscut. Tinc l'esperança que aquest record tapi l'altre, aquell que tan tossudament torna. Desitjo creure que aquest viatge guarirà per fi la nafra. Martín ja és mort, ningú el recorda, ningú el plora i, amb tot, continua present... La seva metzina m'acompanya com una ferida oberta.

Quantes vegades cal que mori un home? És l'oblit prou condemna?

PRIMER ACTE
L'anhel o la culpa

Nova York, 5 de novembre de 1927

Dels bons temps, allò que més trobo a faltar són les rialles dels infants. No els àpats abundants, banyats d'excés. No els elogis, la bona crítica, les paraules meloses que endolcien l'oïda. Entre la pols, amb els ulls mig encegats per la llum focalitzada, trobar la marca que esdevé referència. Entre la foscor de la platea, fixar la mirada en un rostre, com una àncora invisible. Rebre la resposta, el somriure. Iniciar el ritual, no pas per més repetit, per més mecànic, menys màgic. Generar la ganyota, el gest que fa canviar l'expressió. Veure com es transporta l'infant. Un riure que esvaeix les tristors, que l'aparta dels cops. Una minúscula unça de felicitat.

Obro els ulls, els records topen amb una imatge. Em concentro, sento els llavis, les galtes. Arrufo el nas. L'execució resulta tan perfecta com estèril davant del reflex desdibuixat com a únic públic. Emmarcat en el mirall brut, sota una petita esquerdada, tacada de rovell i de pols, només hi trobo un vestigi, una riota mancada de context.

La poca llum de la bombeta del sostre no dissimula cap petita arruga, no amaga les cada vegada més pronunciades clarianes del cap. Em contemplo suspès, abstret de mi mateix, incapaç de copsar l'efecte del temps, l'abast del canvi.

Em sento com l'explorador que torna a la metròpoli després d'anys d'expedició, incapaç d'espolsar la sensació de ser a una pàtria aliena. És inevitable: el temps no respecta res. La pluja, inexorable, esborra les marques que amb cura hem fixat a la sorra. Volem creure que, quan enyorem, recordem. No obstant això, solament imaginem amb l'esperança de tapar el que hem viscut. Imaginem fins a creure les nostres pròpies mentides, fins a convertir-nos en el conte que ens expliquem abans de tancar els ulls.

És ara que les pàgines s'acaben que cau l'embolcall de la fal·làcia. Només resta el buit que, impassible, em retorna la mirada. Una conseqüència lligada a cada acte, un buit per a cada renúncia.

Qui és el del mirall? Què té a veure aquest amb aquell que apareixia als cartells? Soc el personatge d'un relat, a estones absurd, a estones macabre. Parlo amb mots manllevats, amb paraules arrencades d'un ventre erm.

Sé que la mort que em vetlla no portarà consol. No existirà redempció en la fugida. Comença la funció. Com cada dia, públic nou. Al mig de la pista, el mateix somriure. Il·lusió d'un espectacle irrepètible, fugaç. Una quimera que es repeteix funció rere funció.

Els, vosaltres, no ho veieu, engegats per la llum i els colors. Embadalits, contemplareu l'ocell, oblidant la gàbia. Pagareu l'entrada que esdevindrà butlla. Esbudellareu l'artista per emportar-vos un bocí de la seva ànima. En finalitzar, complaguts o decebuts, tornareu a les vides suspeses en rutina, però l'espectacle no acabarà quan sortiu. Continuarà representant-se fins al pròxim pedaç, fins al pròxim fragment que s'estavelli a la platea davant d'uns ulls que ja no seran els vostres.

Fins avui. Fins a la darrera funció.

Pel reflex del mirall intueixo l'habitació, tota plena de diaris, fotografies i llibres. Un escampall de moments; bocins de pena i de grandesa. Paraules que he estat capaç de salvar. La meva història. Forço el somriure una mica més. Esgrimeixo la ganyota desdibuixada fins que esdevé grotesca.

Jo vaig ser rei! Ara què en resta? Records i mentides. Què ha quedat del meu regne?

L'habitació del Mansfield no és especialment espaiosa. Mancada de tot luxe: un catre amb somier metàl·lic de molles, matalàs prim i llençols groguencs. Les parets, folrades de paper verdós esmorteït pel sol i el temps. Al costat del llit, una tauleta d'un únic calaix. Un llum i un cendrer la complementen. Davant del llit, un petit lavabo, bidet i dutxa. Rajoles blaves i la convicció que tots els camins s'esgoten.

Obro l'aixeta, deixo brollar l'aigua. Em rento la cara. Em passo les mans molles pels cabells. M'eixugo amb la samarreta,

acomodo els tirants. Torno a contemplar el mirall. Ja no hi veig res. No tardo a arribar al llit. Amb els peus pesants m'obro pas entre retalls.

A mesura que creixem, anem trobant portes. De joves, totes són obertes. En tenim totes les claus. Vivim i escollim. N'obrim i en tanquem. De vegades ens hi atansem, furtius, per albirar des del marc. Madurem a cops de vida i les portes es tanquen. O potser no es tanquen, perquè mai no van estar obertes. Perquè no vam intentar obrir-les.

Panys esquerps i claus que es perden.

He viscut una joventut com a promesa i la maduresa com a seguretat. He transitat per minses realitats, desdibuixat, entre imaginat i tangible. Ara, massa vell per a l'ímpetu i el valor, ja no existeix promesa. Ja no em queden somnis per viure. Quan s'acabi la música, apagueu els llums. La funció ha finalitzat. En la foscor no resta ni una última mirada, ni un darrer somriure. Sospeso l'arma, la miro, ella és l'únic que em separa de l'anhelat silenci... Ric, tota una vida entregada a fugir de la foscor de no saber anomenar, cobejant cada mot, cada expressió fins al deliri, i al final em lliuro al silenci.

Ja no queden pàgines en aquest conte. Sento el gallet. Em concentro, intento fer conscient el gest. És ja el segon intent, no tant per manca de determinació, com per una consciència esquivada amb pressa. No, no es pot tancar la funció a correuita. Respiro, retiro l'arma, un moment per tornar a l'escenari. Deixo que els nervis dels aplaudiments s'accelerïn. Una altra ullada a totes aquelles finestres de la nostàlgia. Pausa, respirar profund i concentració. Miró furtivament el forat de la paret de paper verd. Tinc poc temps. Torno a tancar els ulls. Confirmo el canó al front, aquest cop sí. Encara és calent. Ploro.

S'acaba l'espectacle més gran del món.

Emmudeix la música.

Emmudeix la música.

S'acaba l'espectacle més gran del món.

«Clic»

Les paraules esborronen les parets. Es perden somnis i deliris. Ja no queda res, només silenci. Ara que els quaderns s'esborren i els somriures s'obliden, cada mot tornarà al seu lloc per poder plànyer el dolor a cau d'orella.

En tot cas, el que puc dir, i crec que no és cap exageració, és que el valor de canvi, en una època com aquella, era clarament favorable als meus pares, avantatjós tant en l'immediat com en el potencial. Les gallines mengen poc i poden aportar molt. Per altra banda, conec nens extraordinaris, però cap que pongui ous. Educar un altre nen en aquell erm no resultava una idea alentidora. Per què escollir una altra boca si només pots oferir-li fam?

*New York Inquirer,*¹ 19 de novembre de 1908, p. 17

El viscut s'empelta amb el somiat. Vull recordar, encara que la memòria no em pertany. Teixir un passat lligant els records a les mentides. Els diaris no van tardar a inventar-se tota classe de ximpleries. Històries cada vegada més esperpèntiques. Deien que havia arribat al circ perquè els meus pares m'havien canviat per una gallina. L'endemà, que havia estat segrestat pel circ italià. O que m'hi havia enrolat fugint de la policia... Mai va importar-me. De fet, ho vaig preferir. Qualsevol cosa era millor que la veritat. Fugia de l'absència de paraules.

Vaig néixer enmig del silenci i de la gana. A casa, el menyspreu per les paraules formava part de la nostra identitat. Només posàvem nom a allò que teníem. No anomenàvem per no enyorar.

www.efados.cat/fil/serbo1